

УДК 351:378

DOI: 10.35432/tisb342025351465

Наталія Медловська

*доктор філософії з публічного управління та адміністрування,
старший викладач Центру підвищення кваліфікації кадрів
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0002-4954-9112>
e-mail: medlovska.n.v@op.edu.ua*

ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті досліджено публічно-управлінські механізми розвитку освіти в контексті реалізації Цілей сталого розвитку, зокрема Цілі 4 «Якісна освіта». Проаналізовано роль публічного управління у формуванні ефективної освітньої політики, спрямованої на забезпечення доступності, якості та інклюзивності освіти. Визначено основні механізми державного та публічного управління розвитком освіти, серед яких нормативно-правовий, інституційний, фінансово-економічний, організаційний та інформаційно-комунікаційний. Окреслено їх значення для впровадження принципів сталого розвитку у сферу освіти в умовах трансформаційних змін, євроінтеграційних процесів та дії правового режиму воєнного стану.

Розглянуто роль освіти як ключового чинника реалізації Цілей сталого розвитку, визначених програмою ООН «Порядок денний 2030». Проаналізовано зміст Цілі сталого розвитку 4 — «Якісна освіта: Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх», а також взаємозв'язок освіти з іншими глобальними цілями. Визначено актуальні виклики, які перешкоджають реалізації якісної освіти на глобальному та національному рівнях. Визначено перспективи інтеграції освіти для сталого розвитку у формальне та неформальне навчання, а також можливості модернізації освітньої політики держави.

Визначено, що якісна та інклюзивна освіта сприяє зменшенню нерівності, інноваційному розвитку та зміцненню інституційної спроможності суспільства. Особливу увагу приділено цифровізації освітнього процесу як інструменту забезпечення безперервності навчання в умовах безпекових викликів та обмеженого доступу до традиційної інфраструктури. Обґрунтовано необхідність посилення державно-приватного партнерства для залучення додаткових інвестицій у модернізацію матеріально-технічної бази закладів освіти.

Доведено, що ефективність публічно-управлінських механізмів безпосередньо залежати від рівня децентралізації та розширення автономії освітніх установ у прийнятті стратегічних рішень. Висвітлено важливість міжнародного співробітництва та адаптації кращих європейських практик для гармонізації національної системи освіти із глобальними стандартами якості. Окрему роль відведено розробці індикаторів моніторингу ефективності освітніх реформ, що дозволяють вчасно коригувати управлінські впливи відповідно до фактичних досягнень. Підкреслено, що розвиток професійної компетентності управлінських кадрів та педагогів є фундаментом для формування конкурентоспроможного людського капіталу в умовах економіки знань. Зроблено висновок, що лише комплексна синергія всіх зазначених механізмів дозволить створити стійку освітню екосистему, здатну відповідати на динамічні запити сучасного ринку праці та соціальні потреби.

Ключові слова: сталий розвиток, розвиток освіти, Цілі сталого розвитку, якісна освіта, людський капітал, інклюзивність, глобальна освіта, освіта для сталого розвитку.

Nataliia Medlovska

*Doctor of Philosophy in Public Administration,
Senior Lecturer of the Center for Advanced Training of Personnel,
ESI of Public Service and Administration, Odesa Polytechnic National University
<https://orcid.org/0000-0002-4954-9112>
e-mail: medlovska.n.v@op.edu.ua*

PUBLIC MANAGEMENT MECHANISMS FOR THE DEVELOPMENT OF EDUCATION IN THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

The article examines the public management mechanisms for educational development within the framework of implementing the Sustainable Development Goals, specifically Goal 4: "Quality Education." It analyzes the role of public administration in shaping effective educational policies aimed at ensuring accessibility, quality, and inclusiveness in education. The study identifies the core mechanisms of state and public management of educational development, including regulatory, institutional, financial-economic, organizational, and information-communication mechanisms. Their significance for implementing sustainable development principles in the educational sphere is outlined amidst transformational changes, European integration processes, and the legal regime of martial law.

The role of education as a key factor in achieving the Sustainable Development Goals defined by the UN "2030 Agenda" is reviewed. The content of Sustainable Development Goal 4 — "Quality Education: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all" — is analyzed, along with the interconnection between education and other global goals. Current challenges hindering the realization of quality education at both global and national levels are identified. Prospects for integrating education for sustainable development into formal and non-formal learning are determined, as well as opportunities for modernizing the state's educational policy.

It is established that quality and inclusive education contributes to reducing inequality, fostering innovative development, and strengthening the institutional capacity of society. Special attention is paid to the digitalization of the educational process as a tool for ensuring learning continuity under security challenges and limited access to traditional infrastructure. The necessity of strengthening public-private partnerships to attract additional investment for the modernization of the material and technical base of educational institutions is substantiated.

It is proven that the effectiveness of public management mechanisms directly depends on the level of decentralization and the expansion of autonomy for educational institutions in strategic decision-making. The importance of international cooperation and the adaptation of best European practices for harmonizing the national education system with global quality standards is highlighted. A specific role is assigned to the development of indicators for monitoring the effectiveness of educational reforms, allowing for timely adjustments of management influences according to actual achievements. It is emphasized that the development of professional competence among management personnel and educators is the foundation for forming competitive human capital in a knowledge-based economy. Furthermore, the research emphasizes the importance of fostering social responsibility and environmental awareness among students as a prerequisite for achieving long-term sustainability. It is concluded that only a complex synergy of all mentioned mechanisms will allow for the creation of a resilient educational ecosystem capable of meeting the dynamic demands of the modern labor market and social needs.

Keywords: sustainable development, development of education, Sustainable Development Goals, quality education, human capital, inclusiveness, global education, education for sustainable development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується посиленням ролі освіти як ключового чинника сталого розвитку держави, формування людського капіталу та забезпечення соціально-економічної стабільності. В даному контексті особливого значення набуває реалізація Цілей сталого розвитку (ЦСР), затверджених Організацією Об'єднаних Націй, зокрема Цілі 4 «Якісна освіта», що передбачає забезпечення інклюзивної, справедливої та якісної освіти й заохочення можливостей навчання впродовж життя для всіх. Ефективність досягнення зазначених цілей значною мірою залежить від результативності публічно-управлінських механізмів, які визначають напрями, інструменти та способи реалізації освітньої політики. Умови трансформаційних змін, децентралізації влади та євроінтеграційних процесів, період дії правового режиму воєнного стану зумовлюють необхідність переосмислення ролі публічного управління у розвитку системи освіти. У даному контексті освіта є не тільки системою передачі знань, а й важливим інструментом формування цінностей, моделей поведінки та навичок, необхідних для реалізації Цілей сталого розвитку, визначених ООН.

Публічне управління у сфері освіти охоплює діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та інших зацікавлених сторін, що спрямована на формування та реалізацію освітньої політики. Його ключовим завданням є створення умов для рівного доступу до якісної освіти, підвищення її конкурентоспроможності та відповідності потребам суспільства і ринку праці.

У контексті реалізації ЦСР публічне управління має забезпечувати узгодженість національних освітніх стратегій з міжнародними зобов'язаннями, а також інтеграцію принципів сталого розвитку в освітній процес та управлінські рішення.

Основна проблема полягає в тому, що традиційні освітні моделі не враховують вимог сучасних викликів та не забезпечують належної інтеграції принципів сталого розвитку у зміст навчання. Незважаючи на існування міжнародних стратегій та національних програм, у багатьох країнах, також і в Україні, спостерігається розрив між задекларованими цілями та реальною практикою освітнього процесу. Це проявляється у недостатній підготовці педагогічних кадрів, відсутності цілісної методології освіти для сталого розвитку, фрагментарності міждисциплінарних підходів, низькому рівні екологічної та соціальної відповідальності молоді.

З наукової точки зору постає завдання розроблення сучасних концептуальних засад освіти для сталого розвитку, створення ефективних педагогічних технологій, які інтегрують екологічні, соціальні та економічні компоненти. Практична сторона проблеми передбачає вироблення механізмів впровадження вказаних підходів у систему формальної та неформальної освіти, модернізацію навчальних програм, підготовку педагогічних кадрів, а також розвиток партнерства між закладами освіти, громадськими організаціями та органами влади.

Отже, актуальність проблеми обумовлена необхідністю переосмислення ролі освіти як провідного інструмента досягнення Цілей сталого розвитку та формування суспільства, здатного забезпечити збалансований розвиток для нинішніх і майбутніх поколінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. У Науковці Наталія Внукова та Галина Сотська досліджували питання трансформації освіти для досягнення Цілей сталого розвитку – 2030. На їх думку освіта на користь сталого розвитку здатна зробити внесок у досягнення Цілей у сфері сталого розвитку, зокрема шляхом розробки між дисциплінарних компетенцій у сфері сталого розвитку, необхідні вирішення численних завдань, пов'язаних із забезпеченням стійкості, а також для поєднання різних Цілей сталого розвитку [2].

На думку науковців Олени Акімової та Євгенії Долгопол, які досліджували питання внеску закладів вищої освіти України у досягнення Цілей Сталого Розвитку, підтверджено

важливість системної роботи українських закладів вищої освіти над удосконаленням своєї діяльності у сфері сталого розвитку. Подальші зусилля мають бути спрямовані на формування цілісної стратегії інтеграції ЦСР у всі напрями університетського управління, активізацію міжсекторної співпраці, залучення зацікавлених сторін та розвиток механізмів моніторингу й оцінки прогресу [1].

Оскільки освіта є фундаментальною та невід’ємною умовою реалізації Цілей сталого розвитку, також формує компетенції, цінності, знання та поведінку, необхідні для сталого розвитку суспільства, економіки та довкілля, то дане питання потребує подальшого наукового дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження публічно-управлінських механізмів розвитку освіти в контексті реалізації Цілей сталого розвитку, зокрема Цілі 4 «Якісна освіта», а також визначення ролі публічного управління в забезпеченні доступності, якості та інклюзивності освіти, визначення викликів та перспектив освіти на шляху реалізації Цілі сталого розвитку 4.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Освіта є основою соціального прогресу, економічного розвитку та культурної еволюції людства. Саме завдяки освіті в суспільстві відтворюються знання, формуються навички та цінності, необхідні для функціонування демократичних інститутів, розвитку інновацій та зміцнення національної безпеки. У XXI столітті, коли світ зіткнувся з масштабними викликами — глобальною нерівністю, кліматичними змінами, міграційними кризами, війнами та технологічною революцією — освіта стала не просто соціальною інституцією, а стратегічним ресурсом сталого розвитку.

У 2015 році Генеральна Асамблея ООН ухвалила «Порядок денний 2030», який містить 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР). Серед них освіта (ЦСР 4) посідає ключове місце, оскільки виступає універсальним механізмом досягнення інших глобальних цілей. Значення освіти виходить далеко за межі підготовки кваліфікованих кадрів — освіта формує людський капітал та соціальну згуртованість.

У контексті глобальних трансформацій освіта виступає як стратегічний ресурс суспільного розвитку. Вона визначає рівень інноваційної спроможності країни, сприяє зростанню продуктивності праці, формує відповідальну громадянську позицію та забезпечує умови для соціальної стабільності. Визнання фундаментальної ролі освіти закріплено у системі Цілей сталого розвитку ООН, де Ціль 4 «Якісна освіта» посідає одне з центральних місць. Доступність освіти, її якість та інклюзивність є необхідними передумовами для досягнення більшості інших ЦСР, що зумовлює актуальність дослідження її впливу на сталий розвиток.

Ціль сталого розвитку 4 спрямована на забезпечення інклюзивної та справедливої якісної освіти і сприяння можливості навчання впродовж життя для всіх. Її зміст охоплює наступні завдання:

- гарантування доступу до безкоштовної та якісної початкової і середньої освіти (4.1), що є основою подолання бідності та нерівності;
- розвиток системи дошкільної освіти (4.2), яка формує базові когнітивні та соціальні компетенції;
- забезпечення рівного доступу до професійної та вищої освіти (4.3), включно з можливостями перекваліфікації дорослих;
- формування навичок, необхідних для гідної праці та економічного зростання (4.4), зокрема цифрових і технічних компетентностей;
- подолання гендерної та соціальної нерівності в освіті (4.5);
- розвиток освіти для сталого розвитку та глобального громадянства (4.7), що передбачає формування екологічної культури, поваги до прав людини та міжкультурного діалогу.

Отже, Ціль сталого розвитку 4 охоплює не тільки зміст навчання, а й інституційні аспекти функціонування освітньої системи, спрямовані на забезпечення її доступності та якості.

Незважаючи на важливість освіти для сталого розвитку, у світі зберігаються суттєві перешкоди для її реалізації:

- соціально-економічна нерівність, що обмежує доступ до освіти для дітей із малозабезпечених сімей;
- глобальні конфлікти, які призводять до порушення освітнього процесу, зміни місця проживання здобувачів освіти і руйнування закладів освіти;
- нестача кваліфікованих кадрів, що суттєво знижує якість освітніх послуг;
- емоційно-психологічні наслідки криз та потрясінь, які суттєво впливають на здатність здобувачів освіти ефективно навчатися.

Для України суттєвими проблемами стали наслідки бойових дій: руйнування закладів освіти, вимушене переміщення населення, необхідність оперативної адаптації освітнього процесу до дистанційних та змішаних форматів.

До основних публічно-управлінських механізмів розвитку освіти в контексті сталого розвитку належать:

- нормативно-правовий механізм – визначає правові засади функціонування освітньої системи, регулює стандарти освіти та забезпечує реалізацію державної освітньої політики;
- інституційний механізм – передбачає взаємодію органів публічної влади, закладів освіти, громадських організацій і міжнародних інституцій;
- фінансово-економічний механізм – спрямований на забезпечення достатнього та ефективного фінансування освітньої сфери, розвиток державно-приватного партнерства та інвестицій в освіту;
- організаційний механізм – включає управлінські структури, процедури планування, моніторингу та оцінювання якості освіти;
- інформаційно-комунікаційний механізм – забезпечує прозорість управлінських рішень, цифровізацію освітніх процесів і поширення кращих практик сталого розвитку.

Застосування зазначених механізмів у комплексі сприяє підвищенню ефективності управління освітою та досягненню цільових показників ЦСР.

Відповідно до Указу Президента України від 30 вересня 2019 року №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» забезпечується дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, серед них зокрема – забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх [4].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2024 року №1190-р затверджено Завдання щодо досягнення Цілей сталого розвитку на період до 2030 року та індикатори їх досягнення. Що стосується Цілі 4 «Якісна освіта» - визначено 8 завдань:

Завдання 1. Забезпечення доступу дітей до якісних послуг дошкільної освіти;

Завдання 2. Забезпечення доступу дітей та підлітків до якісної загальної середньої освіти;

Завдання 3. Зменшення освітніх втрат та освітніх розривів серед різних груп здобувачів освіти, що виникли, зокрема, у зв'язку з епідемією гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 та збройною агресією Російської Федерації проти України;

Завдання 5. Сприяння формуванню компетентностей, необхідних для професійної самореалізації населення;

Завдання 6. Створення у закладах освіти сучасного інклюзивного освітнього середовища;

Завдання 7. Забезпечення доступу дітей до позашкільної освіти;

Завдання 8. Сприяння утвердженню української національної та громадянської ідентичності, зокрема шляхом впровадження програм громадянської освіти [3].

Вказані завдання є частиною національної системи моніторингу досягнення 17 Цілей сталого розвитку в Україні і визначені для систематичного оцінювання прогресу до 2030 року.

Освіта має системний вплив на реалізацію більшості Цілей сталого розвитку:

- подолання бідності (ЦСР 1) — освіта підвищує шанси на отримання стабільного та оплачуваного працевлаштування;
- здоров'я і благополуччя (ЦСР 3) — освічені громадяни краще інформовані про способи збереження здоров'я;
- гендерна рівність (ЦСР 5) — доступ жінок до освіти зміцнює їхню соціальну та економічну позицію;
- гідна праця та економічне зростання (ЦСР 8) — підготовка фахівців для сучасних ринків праці зміцнює економічну конкурентоспроможність;
- боротьба зі зміною клімату (ЦСР 13) — екологічна освіта є ключовим інструментом підвищення екосвідомості;

Отже, освіта виступає універсальним механізмом реалізації міжсекторальних завдань сталого розвитку.

Перспективами інтеграції освіти для сталого розвитку у формальну освіту є:

- 1) оновлення змісту навчальних програм — включення тем сталого розвитку до навчальних дисциплін, формування ключових компетентностей, створення модульних курсів для різних рівнів освіти;
- 2) педагогічні інновації — проєктноорієнтоване навчання на екологічну або соціальну тематику, розв'язання реальних проблем сталого розвитку;
- 3) підготовка педагогічних кадрів — розширені професійні стандарти щодо компетентностей у сфері сталого розвитку, система підвищення кваліфікації з методики викладання освіти сталого розвитку, підтримка педагогічної спільноти та мережі для обміну досвідом.

Перспективами інтеграції освіти для сталого розвитку у неформальну освіту є:

- 1) громадські ініціативи та волонтерські практики;
- 2) освітні та навчальні платформи протягом всього життя;
- 3) корпоративне навчання.

Можливостями модернізації освітньої політики держави є:

- зміни чинного законодавства (включення освіти сталого розвитку до державних стандартів освіти та критеріїв акредитації освітніх закладів; розроблення національної стратегії сталого розвитку в освіті, узгодженої з Цілями сталого розвитку ООН);
- фінансова та інституційна підтримка (підтримка освітніх проєктів, створення національного центру освіти для сталого розвитку);
- моніторинг і оцінювання (запровадження системи індикаторів для вимірювання результатів сталого розвитку в закладах освіти, звітності та незалежні аудити освітніх ініціатив);
- цифровізація освіти (інтеграція сталого розвитку у національні цифрові освітні платформи).

Якісна та інклюзивна освіта є ключовою передумовою стійкого розвитку. Вона не лише зменшує соціально-економічну нерівність, відкриваючи рівні можливості для всіх груп населення, а й створює підґрунтя для інновацій завдяки розвитку критичного мислення, наукового потенціалу та здатності до творчого розв'язання проблем. Крім того, освітні інституції, що працюють ефективно та доступно, зміцнюють інституційну спроможність суспільства, підвищують рівень громадянської участі та сприяють формуванню відповідального й стійкого громадянського середовища.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Публічно-управлінські механізми відіграють ключову роль у розвитку освіти в контексті реалізації Цілей сталого розвитку. Їх ефективне застосування забезпечує доступність, якість та інклюзивність освіти, сприяє підвищенню людського потенціалу та сталому розвитку держави. Подальші дослідження доцільно спрямувати на оцінювання результативності окремих механізмів публічного управління та розроблення практичних рекомендацій щодо їх удосконалення.

Освіта є визначальним чинником сталого розвитку, оскільки забезпечує формування людського капіталу, соціальної згуртованості та інноваційної спроможності суспільства. Реалізація Цілі сталого розвитку 4 має стратегічне значення, адже вона впливає на досягнення більшості інших глобальних цілей. Забезпечення доступності та якості освіти, особливо в умовах глобальних викликів і криз, має залишатися одним із пріоритетів державної політики та міжнародного співробітництва.

Інтеграція освіти для сталого розвитку у формальне та неформальне навчання є перспективним напрямом, який забезпечить трансформацію освітньої системи, формування нової культури відповідальності та розвиток суспільства, орієнтованого на довгострокову стійкість.

Список використаних джерел

1. Акімова О., Довгопол Є. Внесок закладів вищої освіти України у досягнення Цілей Сталого Розвитку. *Аспекти публічного управління*, Том 13, № 2 2025, с. 61-74. URL: 1125-Текст статті-1760-1-10-20250809.pdf
2. Внукова Н., Сотська Г. Трансформація освіти для досягнення цілей сталого розвитку – 2030: нова педагогічна парадигма. *Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*, Випуск 7 (2023), с. 7-21. URL: unescojs,+1-Внукова,+Сотська+7-21.pdf
3. Деякі питання забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2024 року №1190-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2024-p#n26>
4. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 року №722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

References

1. Akimova O., Dovhopol Ye. (2025) Vnesok zakladiv vyshchoyi osvity Ukrayiny u dosyahnennya Tsiley Staloho Rozvytku [Contribution of Ukrainian higher education institutions to achieving the Sustainable Development Goals]. *Aspekty publichnoho upravlinnya*. Volume 13, No. 2, 2025, pp. 61-74. URL: 1125-Текст статті-1760-1-10-20250809.pdf [in Ukrainian].
2. Vnuкова N., Sot's'ka H. (2023) Transformatsiya osvity dlya dosyahnennya Tsiley staloho rozvytku – 2030: nova pedahohichna paradyhma [Transforming education to achieve the Sustainable Development Goals – 2030: a new pedagogical paradigm]. *Byuleten' Departamentu YUNESKO «Bezperervna profesiyna osvita 21 stolittya»*, Vypusk 7 (2023), pp. 7-21. URL: unescojs,+1-Внукова,+Сотська+7-21.pdf [in Ukrainian].
3. Deyaki pytannya zabezpechennya dosyahnennya Tsiley staloho rozvytku v Ukrayini [Some issues of ensuring the achievement of the Sustainable Development Goals in Ukraine]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 29, 2024 No. 1190-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2024-p#n26> [in Ukrainian].
4. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrayiny na period do 2030 roku [For the Sustainable Development of Ukraine for the Period up to 2030]: Decree of the President of Ukraine dated September 30, 2019 No. 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> [in Ukrainian].